

DANIELLE VAN DIJK

DE NIEUWE ISIS-SOPHIA-
MARIA MAGDALENA

OPSTAAN UIT DE DUISTERNIS

Inhoud

Opgedragen aan onze prachtige dochter Iris, onze kleindochters
Merel, Maud, Florian, Isa en Lisa en aan alle mensen die het licht van
de liefde in hun hart (h)erkennen

Motto's

It is our light that most frightens us

Nelson Mandela, inaugurele rede.

*It is not the Christ that we lack,
but the knowledge and wisdom of Isis, the Sophia of the Christ.*

Rudolf Steiner, *The Search for the New Isis*, Dornach, 24 december 1920

Dijk, Danielle van

De nieuwe Isis-Sophia-Maria Magdalena ; Opstaan uit de duisternis – Amsterdam:

Uitgeverij Cichorei

ISBN 978 90 835981 4 7

NUR 745

Afbeelding omslag: De Apocalyptische Madonna (ca. 1390), anonieme Westfaalse
meester, Gemäldegalerie, Berlijn.

Omslagontwerp, redactie, layout en zetwerk: Jaap Verheij

© Danielle van Dijk / Uitgeverij Cichorei Amsterdam 2026

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door
middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder vooraf-
gaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or
any other means, without written permission from the publisher.*

Hoofdstuk 1 Lichtwerk 9

Waarom hebben we een nieuwe Isis-Sophia-
Maria Magdalena nodig? 9

Maar de liefde bouwt op 10

De zeven V's van Vrouwelijke kracht 11

Mediteren overkoepelt alle oefeningen 13

De opbouw van het boek 13

Hoofdstuk 2 Bronnen van wijsheid en licht 15

Bron 1 Wetenschappelijk onderzoek naar de energie
van het hart 15

Bron 2 Rudolf Steiner over het hart en de nieuwe Isis-Sophia 19

Bron 3 De Nag Hammadi Geschriften: Sophia is Liefde 23

Bron 4 De Essenen, broeders en zusters van het Licht 24

Intermezzo 1 Vindt de Doop in de Jordaan zes jaar eerder plaats? 35

Bron 5 De gnosis – Christus-Sophia en
Jezus-Maria Magdalena 40

Hoofdstuk 3 Isis 44

3.1 *Een cultuur-historisch perspectief* 44

De grote moedergodin is universeel 44

Een god aan haar zijde: de Hieros Gamos 44

De Tibetaanse Tara, een geheel zelfstandige godin 46

Mannelijke geschiedschrijving 46

3.2 *Isis, machtige godin uit het Oude Egypte* 48

Egypte, bakermat van onze beschaving 48

Het scheppingsverhaal uit het Oude Egypte 50

Isis en Osiris, het belangrijkste liefdespaar der goden 50

De verspreiding van de Isis-cultuur 51

De Isis-hymne 52

De mythe van Isis en Osiris	55
Intrigerende vragen en een voorlopig antwoord: Bastet en Horus	59
Isis onderwijst haar zoon Horus	63
Symbolen van Isis en Osiris: de tyet en de djedzuil	64
Kundalini als een weg tot Verlichting	65
3.3 <i>De wijsheid van het Oude Egypte</i>	67
Het hart is het centrum van de ziel	67
Na de dood wordt het hart gewogen	67
Het belang van de longen, de maag, de darmen en de lever	70
De hersenen werden weggegooid	70
Het Egyptische Dodenboek	70
Een verkeerde interpretatie van het mummificeren?	71
De wezensdelen van de mens in het Oude Egypte	73
Zo boven, zo beneden	75
Geheimen van de grote piramide van Cheops	75
Het doel van het leven: volledige zelfrealisatie	81
3.4 <i>Het Oude Egypte en onze tijd</i>	81
De wezensdelen, vroeger en nu	83
De wezensdelen van de mens volgens Rudolf Steiner	83
Een vergelijking	84
Helderziendheid	87
Het lichtlichaam	90
Symbolen in het Oude Egypte	91
De bij en de bijenkorf	91
De Nag Hammadi Geschriften, 'honing' uit Egypte	94

Hoofdstuk 4 Sophia 96

Sophia als goddelijke scheppingskracht	96
Sophia is de lijdende Wereldziel, de Anima Mundi	97
Hildegard von Bingen en haar visioenen over Sophia en de mens	99
Rudolf Steiner over Sophia	99
I am not I	101

Intermezzo 2 Een persoonlijk relaas van onmacht 102

Eigentijdse schrijvers over Sophia	104
De verlost, herboren Sophia	105

Hoofdstuk 5 Maria de moeder en Maria Magdalena 107

Maria is een titel en geen naam	107
Op zoek naar de verloren Sophia	108
Het evangelie volgens Filippus	109
Moeder van de engelen	111
Geliefde vrouw van Jezus	112
Het evangelie van Thomas	113
Het evangelie volgens Maria Magdalena	113
De Pistis Sophia	113
Ooggetuigenverslag van de Essenen	114
Eigentijds onderzoek	115
Een korte biografie in schilderijen en beelden	116
Maria-Migdal Eder (Maria Magdalena)	
is de <i>Stronghold of Humanity</i>	127

Hoofdstuk 6 Wat verbindt en onderscheidt

Sophia, Isis en Maria Magdalena?	128
Sophia weeft de Wijsheid van de Oude Maan in onze planeet Aarde	128
Sophia is de Heilige Geest	129
Isis onderricht de mensen met haar liefde en wijsheid	130
Isis werkt samen met de andere goden	130
Groot verschil	132
Enorme vleugels	132
Maria Magdalena, vroedvrouw van de bewustzijnsziel	133
Uit vrije wil	133
De graal en het mysterie van de liefde	134
Een blauwdruk op Aarde	135
De graalburcht der mensheid	136
Rudolf Steiner over liefde en wijsheid	137
De Vesica Piscis als symbool van ware liefde	138
Grace	140

Hoofdstuk 7 De Daad bij het Woord	141
Lichtwerk, het belang van bewustwording	141
Mediteren, net even anders	142
Een Magdalena-meditatie	143
Loop je eigen labyrint	145
Naar Santiago de Compostella in een nieuw licht	146
Slotwoord	151
Literatuur	152

1 Lichtwerk

Waarom hebben we een nieuwe Isis-Sophia-Maria Magdalena nodig?

Het thema van een nieuwe Isis-Sophia-Maria Magdalena is van het grootste belang voor de ontwikkeling van de mensheid, nu en in de toekomst. Als het ons lukt – man en vrouw – de zachte krachten in onszelf te vinden en vanuit ons hart en onze lichtkracht te leven, dan is de aarde weer een prachtige plek om te wonen.

Spiritualiteit, mildheid en zelfreflectie worden dan vanzelfsprekend en dat is een voorwaarde om de belangrijkste opdracht van de mensheid te vervullen en ‘*geesten van de vrijheid en de liefde*’ te worden.¹

Van belang hierbij is het eerlijke, authentieke en gesproken woord. Dat gaat van het hart van de spreker direct naar het hart van de luisteraar.

Het gaat bij de zoektocht naar de nieuwe Isis-Sophia-Maria Magdalena vooral ook om het kunnen onderscheiden en beleven van de ‘echtheid der dingen’. We moeten kunnen onderscheiden wat fake is en wat uit de geest van de mensen zelf voortkomt; onderscheid kunnen maken tussen fake news en echt nieuws. Dat betekent een zuiver kompas hebben in het hart. Dat vereist scholing, zoals het in de oude Egyptische mysteriën en in andere mysteriescholen, zoals die van de druïden, ook om jarenlange scholing ging.

Ook het kunnen beleven van de krachten in de natuur en het respectvol omgaan met de aarde, de planten en de dieren, hoort bij het goddelijk-vrouwelijke in elk mens. Met klem wil ik hier benadrukken dat het goddelijk-vrouwelijke te vinden is in het hart van elk mens, ongeacht gender. Dit boek is dus ook bedoeld voor mannen.

Het is noodzakelijk onze blik te verruimen en de kosmos te beleven

¹ Rudolf Steiner benadrukt het belang van dit thema ook steeds weer in veel van zijn voordrachten. Deze voordrachten zijn door Christopher Bamford verzameld in: *Isis Mary Sophia, her Mission and Ours*, SteinerBooks 2003.

als een levend universum en in de andere mens de goddelijke Vonk te erkennen. Alles is immers met alles verbonden; bewustzijn is overal en in allerlei vormen.

Het goddelijk-vrouwelijke weeft in de kosmos en op aarde, in vrouw en man: Isis, Sophia, Maria en Maria Magdalena zijn dan ook niet strikt te scheiden. Ze zijn verbonden in de tijd en daarom verstrengelen zij zich als gouden draden in dit boek. Het boek is bedoeld als een weefwerk, een levend geheel. Het is bedoeld als balsem voor de ziel. Onderstaand gedicht uit de gnosis spreekt over deze balsem voor de ziel.

Maar de liefde bouwt op

Maar de liefde bouwt op.

Want wie een vrij mens geworden is
door de gnosis,
is door de liefde
een dienaar voor hen die nog niet
door de vrijheid van de gnosis
zijn verhoogd.

Gnosis stelt hen dan in staat
om vrije mensen te worden.

De liefde eigent zich niets toe,
want waarom zou ze zich iets toe-eigenen?
Alles is immers van haar!
Ze zegt niet: dit is van mij
of: dat is van mij,
maar ze zegt: het is van jou.

Geestelijke liefde
is als wijn en geur.
Allen die ervan genieten
worden ermee gezalfd.
En ook genieten zij die in de buurt zijn
zolang de gezalfden in hun omgeving vertoeven.

Uit: Het evangelie volgens Filippus. *Nag Hammadi Geschriften*

De zeven V's van Vrouwelijke kracht

Een schets van de zeven V's en de bijbehorende oefeningen.²

Als de lezer tegelijkertijd enkele van de oefeningen en meditatie doet die hieronder en in hoofdstuk 7 beschreven staan, wordt de energie van het goddelijk vrouwelijke ook voelbaar. Uiteraard bepaalt de lezer zelf hoe met dit boek om te gaan. De oefeningen zijn met opzet niet uitgeschreven, zodat de lezer aangespoord wordt haar of zijn eigen weg te zoeken. De vrouwelijke kracht is immers bij uitstek levend, creatief en dynamisch en in ieder mens te vinden.

1 Vertrouwen in eigen kracht: *Ik en mijn fysieke lichaam* (eerste chakra: wortel-chakra: rood)

Stil kunnen zijn; bij jezelf kunnen zijn; meditatie; duidelijk en vriendelijk zeggen waar je voor staat; eerlijk zijn en rustig blijven: 'gratie' oefenen; rechtop lopen in je eigen 'lichtzuil', je eigen ruimte innemen, gezond eten, bewegen en goed slapen. Vrede met jezelf: ik ben wie ik ben.

2 Verwondering: *Ik en mijn etherlichaam* (tweede chakra: sacrale chakra: oranje)

Verwondering over en genieten van de natuur: mineralen, planten, dieren en mensen; wandelen, musea en steden bezoeken, sporten, kunst en cultuur, reizen. Je kunt de denkoefening doen, maar nu met een voorwerp of iets moois uit de natuur waarover je je intens verwondert. Maak met aandacht en liefde verbinding en ga dan pas nadenken over het voorwerp: Waar komt het vandaan? Hoe is het ontstaan?

3 Vreugde voor het bestaan: *Ik en mijn astraallichaam/ziel* (derde chakra: zonnevlecht: stralend geel)

Dans, zang, kunst: zelf en met anderen doen. Jezelf durven en kunnen zijn. Passie kunnen voelen, mediteren, moed ontwikkelen: gek mogen doen, verhalen lezen en vertellen, cabaret, toneel en zingen (zowel passief als actief).

² Deze oefeningen heb ik zelf vormgegeven. Ze zijn gebaseerd op eigen ervaringen. Zie ook: D. van Dijk, *Maria Magdalena, vrouw naast Jezus*.

4 Verbinding met mijn diepste zelf en met de ander: *Ik en mijn hoger-Ik* (vierde chakra: hartchakra: groen)

Liefde zijn en uitdragen: voor jezelf, de ander en de wereld. Leren voelen van diepte en immateriële rijkdom, dankbaarheid oefenen, bidden zonder afdwingen, mildheid oefenen, vergeven, niet (ver)oordelen; kunnen wachten en loslaten; een diep vertrouwen oefenen; ZIJN. Het lopen van een labyrint – echt of denkbeeldig – met liefde en aandacht en steeds voortgaand naar het midden (het hoger-Ik). Voel, als je in het centrum staat, het verleden van je afvallen en loop als een herboreren mens het labyrint terug. Voel de nieuwe kracht in jezelf stromen: je kunt de toekomst verlicht tegemoet treden. Je kunt hier de V van verbinding werkelijk beleven.

5 Verlichten van jezelf en je omgeving (vijfde chakra: het keelchakra: blauw)

Vrede met jezelf en het leven kunnen hebben, vriendelijk zijn, kunnen lachen, leuke plannen maken, anderen complimenteren en werkelijk kunnen vergeven, een goed en diepgaand gesprek kunnen voeren, gezellig kunnen babbelen, verrassingen bedenken, bijeenkomsten organiseren die inspireren, een ruimte gezellig maken, een kunstwerk maken. Mijn hoger-Ik schenkt vreugde aan mezelf, de ander en de wereld (Geestzelf).

6 Verzorging: ‘Holding the Space’ (zesde chakra: het voorhoofdchakra: violet)

Ruimte maken (voor jezelf), de ander en de wereld; omhullen en beschermen, maar ook op het juiste moment vrijmaken/begeleiden en loslaten. Een ‘baarmoeder’ voor iemand of iets zijn; iets wat je dierbaar is belangeloos wegschenken. Reiki beoefenen en geven. Mijn hoger-Ik schenkt levenskracht aan mezelf en aan de ander (Levensgeest).

7 Verantwoordelijkheid: voor jezelf, de ander en de wereld (zevende chakra: kruin-chakra: wit)

Mijn hoger-Ik en mijn doelen op aarde. Zelfinzicht, reflecteren, mediteren, met inzicht en voorzichtigheid tot daden overgaan, verantwoordelijkheid nemen: actie in de wereld (Geestmens).

Mediteren overkoepelt alle oefeningen

Een van de belangrijkste dingen die bijdragen aan een gezonde innerlijke ontwikkeling is het regelmatig mediteren. Bij het mediteren gaat het erom dat je trouw blijft aan jezelf en dat je er ook van probeert te genieten: het is een moment helemaal voor jou alleen. In hoofdstuk 2 staat een Magdalena-meditatie.

De opbouw van het boek

Met dit boek wil ik een lans breken voor het leven vanuit het hart en het oefenen van een innerlijke weg naar zelfrealisatie (**hoofdstuk 1**).

Hoofdstuk 2: Hierin vertel ik over de bronnen die ik gebruikt heb, zoals de *Nag Hammadi Geschriften*, de esoterische kennis van Rudolf Steiner, de gnosis en de wijsheid van de Essenen, maar ook wordt eigentijds onderzoek besproken naar de grote energetische velden rond het hart. Verheugend is te constateren dat de hedendaagse wetenschap van de kwantumfysica en de kennis van de geestelijke wetmatigheden (de geesteswetenschappen en de esoterie) elkaar beginnen te raken.

Als voorbeeld geef ik het laatste boek van Dan Brown, *Het ultieme geheim*. Daarin is de poging te zien om deze twee grote velden van wetenschap bijeen te brengen, aarde en hemel te verenigen. Dan Brown stelt duidelijk – al is zijn boodschap verpakt in een fictief (colbert)jasje – dat er een allesomvattend energieveld is, waar je uit kunt putten, waar je je op kunt afstemmen en waarin de kosmische wijsheid en de onvoorwaardelijke liefde leeft.

Ook eigentijdse wetenschappers als Rupert Sheldrake en Pim van Lommel kunnen het vertrouwen geven in spirituele wetmatigheden en het leven na de dood. Rudolf Steiner (1861-1925) geeft bovendien het vertrouwen in het leven voor de geboorte.

In **hoofdstuk 3** schijnt het licht op **Isis**, de grote godin uit het Oude Egypte en op de enorme wijsheid uit het Oude Egypte, die ook nu nog voor de mens uiterst belangrijk is. Als de ingewijden uit het Oude Egypte nog weet hadden van de wijsheid van het verloren gegane

Atlantis, verdient hun kennis van het goddelijk-vrouwelijke en het hart in dit boek ruim aandacht.³

Van de goddelijke **Sophia** probeer ik in **hoofdstuk 4** een enigszins beleefbaar beeld te geven: wie is zij en waar kunnen wij haar ontmoeten?

Maria de moeder en **Maria Magdalena** komen in **hoofdstuk 5** aan bod: wie waren zij en wat is hun betekenis voor onze tijd? De indrukwekkende nalatenschap van **Maria Magdalena** geef ik weer in een aantal schilderijen en beeldhouwwerken. Deze tonen tegelijkertijd een kleine biografie van de vrouw die eigenlijk **Maria Migdal Eder** werd genoemd: *De Wachtstoren of Burcht der mensheid*.

Dat Isis, Sophia, Maria de moeder en Maria Magdalena niet alleen verbonden zijn, maar elk ook een specifieke taak hebben, beschrijf ik in **hoofdstuk 6**.

Hoofdstuk 7 heb ik 'De daad bij het Woord' genoemd, zodat de lezer zelf kan experimenteren met meditaties, (zelf)reflectie, het lopen van een labyrint of het op pelgrimstocht gaan naar Santiago de Compostella in een nieuw licht.

De daden zouden ook *lichtwerk* kunnen zijn in mijn ogen: heerlijk om te doen.

NB: In dit boek zijn enkele teksten opgenomen uit eerder werk. Dit komt voort uit de wens een beknopt 'overzichtswerk' te schrijven over het goddelijk-vrouwelijke, dat nu als een zacht licht verspreid is over al mijn boeken. Ik hoop met dit boek nog dichterbij de kern te komen van het goddelijk-vrouwelijke en ook nieuwe gezichtspunten aan te reiken, die de lezer kunnen inspireren en enthousiasmeren.

Danielle van Dijk
Utrecht, 6 januari 2026
www.danielle-vandijk.nl

³ Atlantis: zie Rudolf Steiner, *De wetenschap van de geheimen der ziel* (GA 13).

2 Bronnen van wijsheid en licht

Bron 1 Wetenschappelijk onderzoek naar de energie van het hart

Wetenschappelijk onderzoek heeft onlangs aangetoond dat het hart van het grootste belang is voor de ontwikkeling van onze persoonlijkheid, ons gevoel van welbevinden en zingeving. Het is ons innerlijk snaarinstrument, ons innerlijk kompas. In en rond het hart bevindt zich een energieveld dat groter en stralender wordt naarmate we meer onszelf zijn en ons gelukkig voelen.⁴

In onze tijd staan in het Westen het hoofd en het denken centraal. Is dat erg? Wat gebeurt er met een persoon of met de maatschappij als het accent steeds meer op het verstand en de logica komt te liggen? Aan deze vragen wil ik eerst enige aandacht besteden voordat ik de bijzondere energie van het hart bespreek.

Leven vanuit het hoofd

Het hoofd en de hersenen zijn natuurlijk een fantastisch instrument als het gaat om dingen uitdenken, ordenen en plannen. Daar wil ik niets aan afdoen.

Als we echter *alleen* vanuit ons denken handelen en onszelf met onze gedachten identificeren kan dit ernstige schade veroorzaken: niet bij je gevoel kunnen komen, burn-out-verschijnselen of verharding/verkillings; mensen die zichzelf niet kennen en nooit of zelden reflecteren op eigen gedrag, ontevreden zijn, zich slachtoffer voelen of – erger nog – hun empathisch vermogen niet ontwikkelen, onmenselijk handelen als reactie op ontevredenheid en onmacht: een grof egoïsme, dat anderen schaadt; misbruik en geweld. Dan noemen we iemand *har-*

⁴ Zie het wetenschappelijk onderzoek van het HearthMath Institute in Californië en zie het onderzoek naar de lichtfrequenties in het hart, gepubliceerd in PNAS, een gerenommeerd wetenschappelijk tijdschrift uit de VS.

telos. Hoe is het dan als we vanuit ons hart leven? Worden we dan inderdaad gelukkiger? Loopt het maatschappelijk leven dan niet in het honderd?

Leven vanuit het hart

Het zal duidelijk zijn dat ik hier een pleidooi wil houden voor het leven vanuit het hart. Wat gebeurt er nu eigenlijk als iemand vanuit het hart leeft en handelt? Dan spelen het diepste Zelf, de intuïtie en het geweten op een heel diepe laag mee. In het hart, dat een bijzonder energetisch orgaan is, leeft bij ieder mens de *gnosis*, de kennis van de diepste geheimen van het mens-zijn.⁵

In het hart leeft en woont de liefde, de essentie van wie je bent. Het hart is het ankerpunt voor de ziel; daar leeft het *Ik Ben*; daar ben je verbonden met de energie van het universum.

Natuurlijk gaat het hier niet om het fysieke hart, net zoals het bij het hoofd niet om de cellenmassa van de hersenen gaat. Het 'hart' en het hartchakra vormen de energetische schaal voor de ziel, het Ik, de persoonlijkheid.

Je hersenen reageren meestal direct op de prikkels van het hart en niet andersom. Dat is nu wetenschappelijk aangetoond. Natuurlijk zijn je hersenen onmisbaar, want zonder dat ben je al je gereedschappen kwijt. De hersenen sturen de juiste prikkels naar de ledematen of de organen; de hersenen maken stoffen aan die we nodig hebben om te overleven in tijden van gevaar of ze maken een gelukshormoon aan om bijvoorbeeld je kind goed te kunnen verzorgen. Het is echter een soort 'computer' en geen centrum van je Ik. De hersenen zijn ons personeel, onze regelaars en het hart is de zetel van wie we zijn.

⁵ De *gnosis* is de oudste wijsheid van de mens, te vinden in het hart. Dit begrip is niet geheel gelijk te stellen aan de gnostiek, een stroming uit de eerste eeuwen na Christus. De gnostiek is weliswaar gebaseerd op de *gnosis*, maar verschilt op enkele belangrijke punten van de *gnosis*. Zo zagen de gnostici het aardse leven als een begoocheling van de duivel, terwijl in de *gnosis* het leven op aarde juist noodzakelijk is om bewustzijn te verkrijgen en een innerlijke ontwikkeling te gaan.

Het belang van het hart in het Oude Egypte

Interessant is te onderzoeken wat er in het Oude Egypte, als een van de oudste wijsheidsculturen, gedacht werd over het hart. De Egyptenaren wisten al vele eeuwen en zelfs millennia voor Christus van het enorme belang van het hart. Zij kenden niet de wetenschap zoals wij die nu kennen, maar zij wisten intuïtief en helderziend enkele grote wetmatigheden van het mens-zijn. Zij bedreven zogezegd de geesteswetenschap.

In het Oude Egypte werd het hart niet, zoals de longen, de lever, de maag of de darmen, in canopen bewaard. Het hart werd meestal apart gemummificeerd, net zoals de gestorvene, en in de mummie teruggedaan om voor de eeuwigheid bewaard te blijven. Daaraan zien we het grote belang van het hart. Een hartscarabee werd vaak ook nog

Afb. 1 Hart met Horus-kop. Oud Egyptisch beeldje. Illustratie uit het boek van Frank Teichmann, *The Sacred Mysteries of Egypt*, Floris Books, 2016. Als een mens in zijn of haar hart het hoogste bewustzijn begint te ontwikkelen, steekt de goddelijke Horus in de gedaante van een valk zijn kopje uit het hart en kijkt wakker de wereld in. Dan is het bewustzijn ontwaakt en kan de liefde in het hart de leiding nemen over al het handelen. Als dit proces voltrokken is, komt de valkgod Horus vrij en slaat zijn vleugels uit om hoog op te stijgen naar de geestelijke Zon. Zelfrealisatie is dan tijdens het aardse leven al een feit.

meegegeven om voor de opstanding in het hiernamaals te zorgen.

Waarom nu juist het hart? In het hart leefde volgens de Egyptenaren de 'godsvonk', de essentie van de persoon, dat wat tot opstanding kon en moest komen. Het hart moest na de dood ook gewogen worden (in de geestelijke wereld) op de weegschaal van de godin Ma'at: als je hart zo licht was als de veer van Ma'at, mocht je naar het hiernamaals, het rijk van Osiris. Was je hart zwaar van zonden, dan werd het opgegeten door het monster Ammit en kon je nooit meer tot leven gewekt worden (zie verder bij *De wijsheid van het Oude Egypte*).

De hersenen werden via de neus verwijderd en weggegooid; die waren niet meer belangrijk in de geestelijke wereld.

De gnosis: Valentinus en de kennis van het hart

Valentinus, geboren in de tweede eeuw na Christus in de buurt van Alexandrië in Noord-Egypte, was een bekende leraar van de gnosis, de aloude kennis van het hart. Hij stelt dat in elk hart – vanaf de geboorte – een godsvonk leeft, een oervonk van goddelijk licht. Op de evolutionaire weg door de kosmos koelt dat goddelijk vuur af en wordt kleiner naarmate de mens zich meer hult in het lichamelijke, het aardse.

Via deze 'oervonk' in het hart is de mens verbonden met het goddelijk licht en het hart van de kosmos, de universele wijsheid en liefde. Als je in stilte dicht bij je hart bent, ben je dicht bij de kennis van het hart, *de gnosis*, zoals Valentinus dat noemde. Dan kun je wellicht tot zelfkennis komen en tot kennis over de aarde en het mens-zijn. Studie van esoterische geschriften is daarbij van belang, aldus Valentinus. Interessant is te zien hoe Valentinus hart en hoofd laat samenwerken bij het vergaren van wijsheid: intuïtief beter bij de kennis van het hart kunnen komen, nadat het hoofd esoterische kennis tot zich heeft genomen en doordacht.

Een volgeling van Valentinus – zijn naam is niet bekend – verwoordde kernachtig wat de gnosis is.

Gnosis is
de kennis wie wij waren
en wat wij geworden zijn,
waar wij waren

en waarin wij geworpen zijn,
waarheen wij ons spoeden
en waarvan wij verlost worden,
wat de geboorte is
en wat de wedergeboorte.

Eigentijds wetenschappelijk onderzoek naar het hart

Dat er werkelijk een lichtvonk in ons hart is, is nu ook wetenschappelijk vastgesteld. Het Instituut voor HeartMath in Californië heeft allerlei onderzoek op dit gebied gedaan. Met de nieuwste meetmethodes hebben onderzoekers van het HeartMath Instituut vastgesteld dat er in ons hartchakra een klein licht straalt. Dit licht genereert een energetisch veld rond het hart en dit wordt groter wanneer het open en gelukkig is. Via dit veld worden hersengolven gesynchroniseerd. Emoties spelen hierbij een grote rol.

Er is ook ontdekt dat het hart eerder intuïtieve informatie ontvangt dan de hersenen. Het hart trekt dus eigenlijk aan de touwtjes, niet het hoofd. Vanuit de energiegolven van het hart worden daarna – als het proces goed verloopt – de hersengolven geharmoniseerd. Het mentale gekwetter van het hoofd kan tot rust komen. Het hart kent immers de missie van de ziel.

Vandaar dat het wijzer en 'verstandiger' is eerst naar je hart te luisteren en daarna met je verstand de taal van het hart te vertalen naar woorden en/of daden.

Bron 2 Rudolf Steiner over het hart en de nieuwe Isis-Sophia

Het hart

Dat het hart een heel bijzonder spiritueel orgaan is, heeft Steiner meerdere malen uitgesproken. In het hart zijn we het dichtst bij de bron van ons wezen. Alles wat er echt toe doet gaat immers over de liefde, die leeft in het hart.

Het is verrassend hoeveel Steiner over de liefde heeft gezegd en geschreven. Het is een kant van hem die meer benadrukt zou mogen worden. In het boek *Love and its Meaning in the World*, waarin voor-

drachten van Rudolf Steiner staan die door Christopher Bamford verzameld zijn, staat voorin een gedicht dat op fijnzinnige wijze aangeeft waar het bij het hart om gaat.

In het hart leeft een menselijk wezensdeel
dat, vergeleken met de andere [wezensdelen],
stof bevat, dat het meest geestelijk is;
dat, vergeleken met de andere [wezensdelen], geestelijk leeft
zo, dat dit het sterkste stoffelijk zich openbaart.
Daarom is de zon in het geheel van mens en wereld
het hart;
daarom is in het hart de mens het meest in de diepste bron
van zijn wezen.

Rudolf Steiner

De nieuwe Isis-Sophia

Steiner beschrijft ook op poëtische wijze wat er gebeurd is met de oorspronkelijke Isis-Sophia en hoe we haar weer terug kunnen winnen. Ik gebruik de Engelse tekst, omdat die in mijn ogen bijzonder spiritueel is; daarna volgt mijn eigen vertaling.⁶

Isis-Sophia
Wisdom of God
Lucifer has slain her,
And on wings of cosmic forces
Carried her away into the depths of space.
Christ-Will
Working in us
Shall tear her from Lucifer
And on grounds of spiritual knowledge
Call to new life in human souls
Isis-Sophia
Wisdom of God.

6 Zie Rudolf Steiner, *The Search for the New Isis* (2), Dornach, 25 december 1920

Isis-Sophia
Wijsheid van God
Lucifer⁷ heeft haar gedood
En haar op vleugels van kosmische krachten
Weggedragen naar de onmetelijke diepten van de ruimte.
De wil van Christus
Die in ons werkt
Zal haar aan de klauwen van Lucifer ontrukken
En de 'Christus-in ons' zal op grond van spirituele kennis
Isis-Sophia terugroepen en haar doen herleven in de zielen van de mensen,
Isis-Sophia
Wijsheid van God
Uit: Rudolf Steiner, *The Search for the New Isis* (Dornach, 25 december 1920)

Kernachtig verwoordt Rudolf Steiner hier dat Isis-Sophia de Wijsheid van God is; dat zij verdwenen is uit ons aardse bewustzijn en dat zij teruggevonden kan worden door ons te verdiepen in de spirituele kennis die in ons hart leeft (de gnosis). De nieuwe Isis-Sophia is in dit gedicht het *Christus in ons*. Zij leeft in de ziel en zal in de toekomst te vinden zijn in alle zielen die zich in de gnosis, de kennis van het hart, verdiepen.

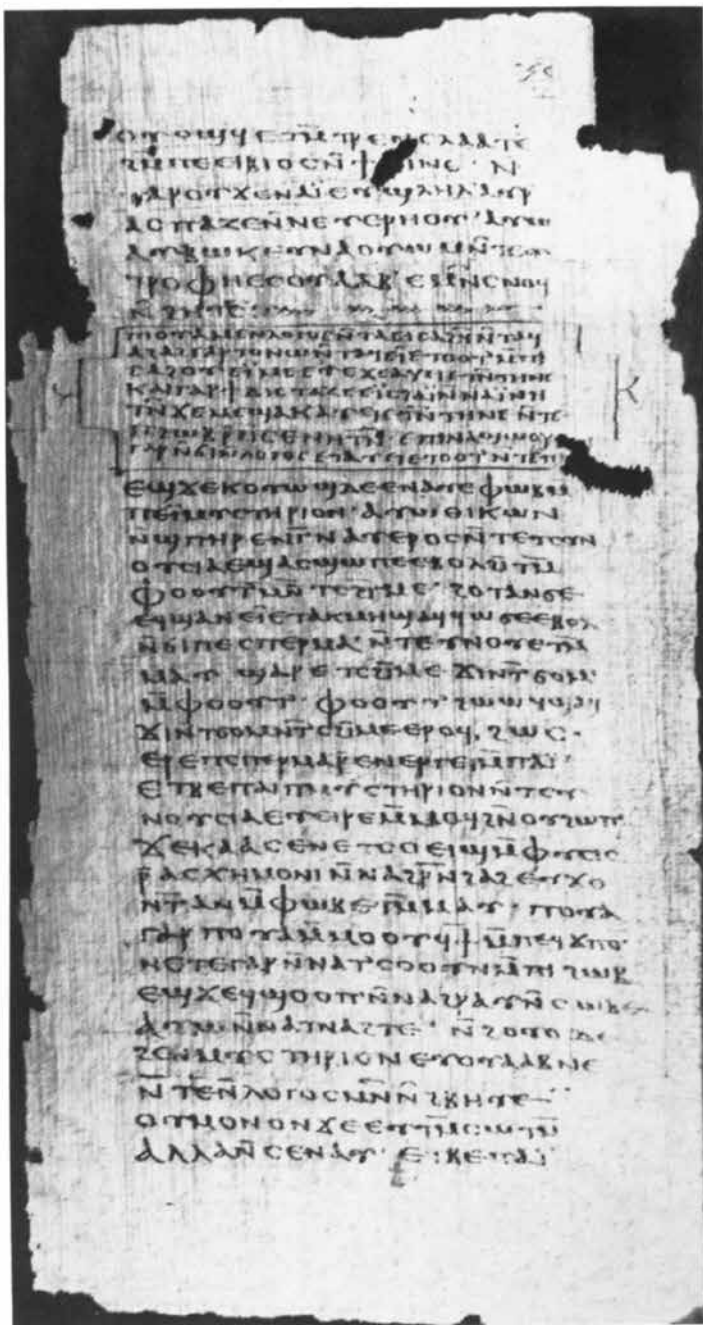
Dat Isis-Sophia volgens Steiner nu nog steeds leeft in de onmetelijke ruimten van de kosmos, duidt op het inzicht dat Isis-Sophia te vinden is in de wereld van de nacht, wanneer het astraallichaam (de ziel) en het Ik opstijgen naar de geestelijke ruimten.

Isis-Sophia kan volgens Steiner teruggevonden worden, als we ons hart met haar verbinden willen, met het *Christus in ons*, het goddelijke vermogen tot onvoorwaardelijk liefhebben.

In de antroposofie benadrukt Rudolf Steiner talloze malen het niet te onderschatten belang van de komst van de kosmische Zonne-Logos, de Christus, op aarde. Vanaf die tijd is de kosmische en onvoorwaardelijke liefde in de harten van de mensen geplant als zaad, dat kan ontkiemen.⁸

7 Over Lucifer en Ahriman schrijft Rudolf Steiner onder andere in: *De strijd van Lucifer en Ahriman in de mens* (GA 158).

8 Rudolf Steiner, *Wegen naar Christus* (GA 131).

Afb. 2 Fragment uit de Nag Hammadi Geschriften.

Bron 3 De Nag Hammadi Geschriften: Sophia is Liefde

Sophia in de Nag Hammadi Geschriften

Behalve bij Rudolf Steiner is de visie dat Sophia de Wijsheid van God *is* ook terug te vinden in de *Nag Hammadi Geschriften*, authentieke geschriften uit de eerste eeuwen na Christus, gevonden in december 1945 in het woestijnzand van Egypte bij het plaatsje Nag Hammadi.

In deze authentieke geschriften is een door de Kerk verboden codex te vinden uit de eerste eeuw na Christus, getiteld: '*De wijsheid van Jezus Christus*'. Hierin wordt Sophia *de vrouwelijke zijnskant van Christus* genoemd. Ik citeer:

Zijn mannelijke naam is 'eerste verwekker, zoon van God'. Zijn vrouwelijke naam is 'eerste verwekster, Sophia, moeder van het Al'. Sommigen noemen haar 'Liefde'. De eerstverwekte nu wordt genoemd 'Christus'.⁹

Duidelijk wordt hier verwoord dat het goddelijke een mannelijke en een vrouwelijke zijnskant heeft en dat zij samen – Christus en Sophia – 'verwekkers' zijn. De vrouwelijke Sophia is bovendien 'de moeder van het Al'. Zij wordt *Liefde* genoemd.

Wat mij opvalt is dat er in deze gnostische tekst uit de eerste eeuw na Christus volstreckte gelijkwaardigheid is tussen het mannelijk-goddelijke en het vrouwelijk-goddelijke. Zij vormen een geheel.

Dat zij ook 'paargenoten' zijn en een groot androgyn licht openbaren, wordt even verderop duidelijk verwoord. Nu is Sophia de *pistis*, de Wijsheid van God.

De volmaakte Verlosser sprak: 'De Zoon des Mensen verenigde zich met Sophia, zijn paargenote, en openbaarde een groot androgyn licht. Zijn mannelijke naam wordt genoemd 'Verlosser, verwekker van alle dingen'. Zijn vrouwelijke naam is 'al-voortbrengster Sophia'. Sommigen noemen haar 'pistis'.

9 Uit: *De Nag Hammadi Geschriften*, 'De wijsheid van Jezus Christus'.

Afb 3 Miniatuur uit de Vaticaanse Apostolische Bibliotheek (ms Vat. Lat. 3550, f. 5v.). De Schepper (de Logos) heeft twee gezichten. Het ene gezicht is duidelijk mannelijk met de baard en het andere gezicht is vrouwelijk: lange gouden haren, geen baard en een jonge, vrouwelijke uitstraling. Wat opvalt, is dat de mannelijke kant van Christus (of de Logos) naar beneden kijkt en schept met zijn staf en dat de vrouwelijke kant naar boven kijkt, naar de kosmos. Is zij Sophia?

Bron 4 De Essenen, broeders en zusters van het Licht

Het is belangrijk de Essenen, als bron van wijsheid en licht, hier een plek te geven vanwege hun grote betekenis bij de voorbereiding van de komst van de kosmische Christus – lees Christus-Sophia – op aarde.

Voorbereiders voor de komst van Christus-Sophia op aarde

Al een paar honderd jaren voor de geboorte van Jezus bereidden de Essenen de komst van de Zonne-Logos, de Christus, voor. Zij wisten dat dit stond te gebeuren. Zij herkenden Jezus als de mens die de kosmische Zonne-Logos mocht dragen en deelden hun wijsheid met hem. Zij eerden ook de heilige Sophia.¹⁰

De Essenen hadden een zonnekalender en geen op de maan georiënteerde kalender zoals de joden hadden. Het was een 'zonne-religie'. Zij behoedden de wijsheid van de gnosis, waarin Sophia en Christus een grote rol spelen, en bewaarden bepaalde helderziende vermogens door ascese en innerlijke scholing. Zij geloofden in reïncarnatie en karma en beoefenden trouw de innerlijke scholingsweg, waartoe het verzamelen van esoterische kennis uit de gnosis en meditatie behoorden.

In de Dode Zeerollen, gevonden in de jaren 1947-1956 bij Qumran, is over de Essenen die daar leefden veel te lezen. Ik ben er zelf enige jaren geleden geweest en vond de plek zeer indrukwekkend.

Therapeuten en Nazareners

De Essenen behoorden tot een esoterische orde die verwant was aan de orde van de Therapeuten, de genezers. Zij leefden in Israël en Egypte (Heliopolis), maar ook bij de druiden was hun wijsheid bekend. Vaak zonderden zij zich af in kleine gemeenschappen zoals in het reeds genoemde Qumran aan de Dode Zee of in Nazareth in Galilea.¹¹

Essenen van de therapeutische tak werden in 'Nazareth' de Nazareners genoemd. Jezus groeide op bij de Nazareners, al was hij geen lid in de strikte zin van het woord. Zijn werkveld was vele malen breder

¹⁰ Zie R. Steiner, *Bijzonderheden over het leven van Jezus. Uit het 'vijfde evangelie'* (GA 148); John van Auken en Ruben Miller, *Edgar Cayce on the Mysterious Essenes*; D. van Dijk, *Het Christusbewustzijn*.

¹¹ Nazareth is genoemd naar de Nazareners. Het is een verbastering. Er was in Nazareth een Nazareense gemeenschap. Zie Rudolf Steiner, *Het evangelie naar Mattheüs* (GA 123), zesde voordracht, 6 september 1910 en *Bijzonderheden over het leven van Jezus. Uit het 'vijfde evangelie'* (GA 148), vierde voordracht.

Afb. 4 Uitzicht op de Dode Zee vanuit de ruïnes van de Esseense gemeenschap in Qumran. Eigen foto 2011.

dan de gemeenschap in Nazareth. Hij reisde van India tot Ierland om wijsheid te verzamelen en te delen. Maria de moeder en Maria Magdalena waren eveneens vertrouwd met de leer- en leefwijze van de Essenen.

Gelijkwaardigheid van man en vrouw

Bij de Essenen werkten mannen en vrouwen samen om geheime esoterische kennis, overal vandaan, te verzamelen, te bestuderen en te bewaren, ieder vanuit zijn of haar eigen kwaliteiten. Mannen en vrouwen waren volkomen gelijkwaardig en mochten ook kinderen krijgen, als ze dat wilden. Sommige Essenen leefden liever celibatair en bestudeerden heilige geschriften. Er waren ook Essenen die zich in de maatschappij begaven, handelden of keramiek verkochten. Dit om de aandacht van de schriftgeleerden en de farizeeërs af te leiden. Leken konden ook enige tijd in de gemeenschap leven en studeren om kennis te vergaren. Uiteraard gebeurde dit in het diepste geheim.

Rituelen

Tot hun rituelen behoorden onder andere de doop door onderdompeling in het water¹² en het vieren van de Heilige Maaltijd met brood en water in een speciale ruimte: het coenaculum. De Essenen eerden 'The God most High' en niet Jahweh.¹³

Aan de maaltijd gingen bij de Essenen altijd wassingen vooraf. Het ritueel van de (voet)wassingen gebeurde door de hoogste ordeleden. Jezus leerde de gebruiken en rituelen van deze orde goed kennen. Rudolf Steiner zegt dat Jezus geen lid was van de orde, maar dat hij vanwege zijn bijzondere gaven en bijzondere positie een eregast was en dat hij toegang had tot alle geheimen van de orde.

Bij de daden van Jezus in de *Stille Week*, voorafgaande aan zijn dood en opstanding, zijn sommige gebruiken van de Essenen op een nieuwe manier terug te zien, bijvoorbeeld bij de voetwassing op Witte Donderdag, waarbij hij de gelijkwaardigheid van meester en knecht benadrukt, of bij de sacrale handeling van het brood en de wijn bij het Laatste Avondmaal. Hier gebruikt Jezus wijn in plaats van water. Wijn is gemaakt van druiven die veel zonne-energie in zich verzameld hebben. Zo heeft ook Jezus zonnekracht in zijn bloed verzameld, maar dan van een hoge kosmische orde.¹⁴

Jezus eerde de vrouw in hoge mate, beschouwde haar als volkomen gelijkwaardig aan de man en prees haar deugden en grote vermogen tot liefhebben en liefde geven.¹⁵

¹² Bij de doop door de Essenen werd iemand helemaal ondergedompeld in het water tot het moment vlak voor het verdrinken. Dan werd het etherlichaam wijd en begon los te laten van het fysieke lichaam. Op dat ogenblik was de invloed van de Heilige Geest het grootste, zo dachten ze. Johannes de Doper heeft op deze wijze ook Jezus gedoopt.

¹³ Jahweh is de God uit *Het Oude Testament*, de God van de joden en niet de Hoogste God. In *Het Nieuwe Testament* bidt Jezus tot de Hoogste God, *The God Most High*. Deze God is van de hoogste kosmische orde en universeel, voor iedereen

¹⁴ Rudolf Steiner, *Het etheriseren van het bloed* (uit GA 55).

¹⁵ Zie D. van Dijk, *Maria Magdalena. De Lady van Glastonbury en Iona*, blz. 34 ev. En Elizabeth Clare Prophet, *De onbekende jaren van Jezus*.

Afb 5 *De inrichting van de Eucharistieviering* (ca. 1438). Fra Angelico (1387-1455), Museum San Marco, Florence. Christus Jezus deelt (volgens Esseense gebruik) het brood met Maria Magdalena en de andere discipelen. Hij spreekt over het Nieuwe Verbond tussen Hem en de mensheid.

Jezus en de Nazareners

De Essenen kleedden zich in witte gewaden om hun zuiverheid uit te drukken en zo min mogelijk beïnvloed te worden door de energieën van anderen. De Nazareners echter hadden vaak donkerbruine of zwarte gewaden aan. Zou dat kunnen zijn om de energie van een zieke te absorberen en die vervolgens om te vormen met hun eigen genezende licht-energie? Het lijkt me goed denkbaar. Jezus van Nazareth werd en wordt ook wel 'Jezus de Nazarener' genoemd. Dat betekent: 'hij die behoort tot de Esseense gemeenschap der Nazareners, der genezers'. Soms wordt Jezus op schilderijen uit het begin van de zestiende eeuw afgebeeld in donkerbruin of zwart.

Afb. 6 *'Salvator Mundi in een landschap'* (ca 1510-1530), Meester van de Mansi Magdalena (1480-1537), Philadelphia Museum of Art, Philadelphia US.

Afb. 7 De bruiloft te Kana van Gerard David (ca 1460-1523), Het Louvre Museum, Parijs.

INRI

Bekend zijn natuurlijk de letters INRI die Pilatus schreef op het houten bordje dat hij boven het hoofd van Jezus liet spijkeren. INRI staat voor: **I**esus **N**azarenius **R**ex **I**udaeorum (Jezus, de Nazarener, Koning der Joden).

Jezus de Nazarener was inderdaad geen jood in de religieuze zin van het woord. Zijn opvattingen over het leven en de dood, reïncarnatie en karma, waren verwant aan het geloof van de Essenen, maar hij ging een flinke stap verder: hij was volkomen autonoom en behoorde tot geen enkel volk en geen enkele orde.

Volstrekt uniek

Jezus' geloof in de kracht van de onvoorwaardelijke liefde, in mededogen en vergeving voor iedereen was volstrekt uniek, al ging Boeddha

hem ca. 500 jaar eerder voor in het benadrukken van het belang van mededogen, het opheffen van het lijden door het achtvoudige pad te bewandelen en de weg naar binnen via meditatie en contemplatie centraal te stellen. Jezus ging, zoals gezegd, een flinke stap verder en predikte de belangeloze liefde van het hart en vergeving voor iedereen en niet alleen voor de elite. En wat volkomen uniek was en is in de geschiedenis van de mensheid is dat hij de eerste mens was die de Zonne-Logos, de kosmische Christus, mocht dragen. Door het werken van de kosmische energie van de Christus in de mens Jezus, de energie die bedoeld was voor alle mensen, kon het lichtlichaam van de mens, dat in de loop van de evolutie beschadigd was, weer heel gemaakt worden. Dat gebeurde bij de Opstanding.

Rudolf Steiner noemt dit herstelde lichtlichaam *het fantoom*. Hij noemt dit gebeuren van de Opstanding (na de dood van Jezus) in het volkomen (onzichtbare) lichtlichaam *Het Mysterie van Golgotha*, het grootste mysterie in de mensheidsgeschiedenis.¹⁶

Dat Sophia bij dit mysterie een grote rol speelde is duidelijk: Christus en Sophia zijn immers paargenoten. De Sophia-krachten werkten door in Maria Magdalena, in Maria de moeder en de andere vrouwen rond Jezus. Dat benadrukt Rudolf Steiner ook in zijn voordrachten.¹⁷

Het leven van de Essenen

Essenen moesten al hun bezit afstaan: wie wijsheid wilde verwerven, moest uiterlijke bezittingen loslaten. Ze aten geen vlees, veroordeelden bloedige dierenoffers en leefden voornamelijk ascetisch. Voor de Essenen was de onsterfelijkheid van de mens vanzelfsprekend: het lichaam sterft, de geest leeft eeuwig.

Ze deden trouw hun taken en bestudeerden de heilige boekrollen die hun kostbaarste bezit waren. Ook werden er voordrachten voor elkaar gehouden. Ze zongen waarschijnlijk hymnen en deden elke dag hun gebeden en innerlijke oefeningen. Ze stonden vroeg op om te mediteren en de zon te begroeten.

¹⁶ Rudolf Steiner, *Wegen naar Christus* (GA 131).

¹⁷ Zie Rudolf Steiner, *Mary and Mary Magdalene*, Basel, 20 november 1907. Uit: *Isis Mary Sophia, Her Mission and Ours*, blz. 53 ev.

Het centrum van hún cultische leven was de eetzaal of het caenaculum dat nog het meest leek op een heilige tempelruimte. De maaltijd was een cultische viering. Tijdens de maaltijd mochten de heilige geschriften voorgelezen worden ter overdenking en zeiden ze een gebed tot *de Hoogste God*.

Het caenaculum of de eetzaal van de Essenen in Jeruzalem was de plaats waar Jezus Christus het Laatste Avondmaal vierde met zijn leerlingen: ook dat laat de nauwe verbinding zien tussen Jezus Christus en de Essenen.

De twee Jezuskinderen

De Essenen kenden ook het geheim van de twee Jezuskinderen, zo blijkt uit verschillende teksten uit de Dode Zeerollen. Zo staat in 'De Testamenten van de Twaalf Aartsvaderen':

Want de Here zal verheffen uit Levi een hogepriester en uit Juda een koning die alle volken en de stam van Israël zal redden.

De hogepriester is het Jezuskind uit het Lukas-evangelie. De koning uit dit citaat is het koninklijke Jezuskind uit Mattheüs.¹⁸

Rudolf Steiner zei al in het begin van de twintigste eeuw over de Essenen dat wij aan hen de belangrijkste inzichten te danken hebben die het ons mogelijk maken het mysterie van Jezus Christus beter te begrijpen. Het geheim van de twee Jezuskinderen en de twee verschillende Maria's hoort daarbij. Steiner beschrijft dat uitvoerig in zijn *Vijfde Evangelie*. De Dode Zeerollen laten zien, hoezeer hij gelijk had!

Jezus en de Essenen van Nazareth, Qumran, de berg Carmel en Heliopolis

Tijdens zijn aardse leven werd Jezus daadwerkelijk begrepen en ondersteund door de Essenen, zowel in Nazareth bij de Nazareners, waar hij zijn jeugd doorbracht, als in Qumran en Heliopolis in Egypte, bij

¹⁸ Zie D. van Dijk, *Het Christusbewustzijn*, blz. 69, *De Dode Zeerollen en de twee Messiasen*.

Afb. 8 De twaalfjarige Jezus in de tempel. Borgognone (ca. 1450-1523), St. Ambrosiuskerk, Milaan. De overdracht in de tempel. Rudolf Steiner spreekt over 'een mystieke gebeurtenis'. Het Ik van het ene Jezuskind (Zarathoestra-Ik) gaat over in de ziel van het andere Jezuskind, dat op het spreekgestoelte zit.

de Witte Broederschap (de Magi). Op de berg Carmel in het huidige Israël, waar een grote Esseense gemeenschap was, kwam hij ook met enige regelmaat. Dat Maria de moeder en Maria Magdalena – als hoge ingewijden – hem dan soms vergezelden, lijkt mij aannemelijk. Ook zij deelden hun kennis en waren ingewijde vrouwen met een priesterlijke